

Відгук

офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Гловюк Ірини Василівни «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації (Одеса, 2015. – 602 с.), представлену за здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Названий жанр експертних оцінок наукових досліджень – відгук про дисертацію офіційного опонента – вимагає дати насамперед оцінку актуальності виконаного дисертаційного дослідження. Така існує формальна вимога і ми її дотримуємося.

Теорія кримінально-процесуальних функцій у доктрині кримінального процесу (провадження) сама собою не є новою. Вона бере свій початок в наукових дослідженнях дореволюційних процесуалістів (Є.В. Познишева, І.Я. Фойницького, Д.Г. Тальберга, В.П. Даневського та ін.), ще з другої половини ХІХ століття і тісно пов'язана із засадою змагальності, а точніше – з формуванням змагального типу кримінального провадження на відміну від процесу розшукового. Власне, велику роль у формуванні змішаного типу кримінального провадження як перехідної форми від розшукового до змагального (публічно-змагального) його типу відіграла теорія основних кримінальних процесуальних функцій, оскільки на її основі він формувався вітчизняним (радянським та й пострадянським) кримінальним процесуальним законодавством та практикою його застосування.

Без перебільшення можна стверджувати, що побудова кримінального провадження на засаді змагальності має завдячувати доктрині трьох основних

кримінально-процесуальних функцій: обвинувачення (публічного чи приватного), захисту, розгляду і вирішення справи. Але теорія кримінальних процесуальних функцій цими основними функціями не обмежилась. Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності окремих її суб'єктів вимагала розширення, оскільки в рамках цієї теорії не «вписувалась» функціональна спрямованість як деяких стадій процесу (зокрема стадії досудового (попереднього) розслідування), так і деяких її суб'єктів (учасників процесу). Тож теорія трьох кримінальних процесуальних функцій почала розширюватись (максималізуватися) за рахунок виділення доктринерами ще й інших процесуальних функцій (попереднього розслідування,; пред'явлення і підтримання цивільного позову, а також захисту від нього; захисту майнових та інших прав і законних інтересів потерпілих від злочину, тощо). Аналіз теорії окремих кримінальних процесуальних функцій як основних, так і інших (додаткових) здійснювався вченими-процесуалістами як радянського так і пострадянського періоду розвитку кримінально-процесуальної науки (перелік їх дисертантка наводить у вступі хоч він є далеко невичерпним). Проте, віддаючи належне їхньому внеску до науки кримінального процесуального права, все ж є підстави констатувати, перше: основна потуга вчених – процесуалістів була спрямована на дослідження переважно окремих як основних (системоутворюючих) кримінально-процесуальних функцій (обвинувачення (кримінального переслідування), захист від обвинувачення, здійснення правосуддя), так і додаткових. Системоутворюючого, цілісного ж вчення (теорії), яке б охоплювало методологію побудови теорії кримінальних процесуальних функцій, їх систематизацію, класифікацію, системні зв'язки, тощо не було створено. Друге. Будь-яке вчення (теорія) вимагає свого розвитку під дією розвитку суспільних відносин, врегульованих правовими нормами, у нашому випадку нормами Основного закону, міжнародних правових актів, ратифікованих Україною, та кримінального процесуального права. Доктринальні погляди, в силу зворотнього зв'язку на динаміку нормативного регулювання та практику його застосування, вимагають не лише їх обґрунтування, але й визначення перспективи їх

розвитку. В Україні прийнято нове кримінальне процесуальне законодавство (КПК 2012 р.), яке у своїй основі сприйняло вчення про кримінально-процесуальні функції. Проте, новітня вітчизняна правотворча і правозастосовча практика ще не була достатньо апробована під кутом зору вчення про кримінально-процесуальні функції та функції суб'єктів кримінального провадження. Можна продовжувати перелік обставин, які б зумовлювали необхідність розвитку названого вчення, його реалізації у новому кримінальному процесуальному праві України, впливу на перспективу його подальшого розвитку, але вже перелічених **достатньо для кваліфікації проведеного дисертаційного наукового дослідження як вельми актуального.** Від його розвитку і втілення у правотворчу практику та правозастосування істотно залежить захищеність прав, свобод і законних інтересів людини, яка визначає зміст і спрямованість держави Україна (с.3 Конституції України).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації.

Сформульовані в дисертації та публікаціях дисертантки наукові положення, висновки та рекомендації, спрямовані на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, в цілому є обґрунтованими та переконливими. Їх теоретичний фундамент становлять наукові положення та дані, одержані як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками у різних галузях правових знань, зокрема теорії права і держави, кримінального матеріального і процесуального права, цивільного процесуального права та ін.. галузей права, перелік яких наведений у списку використаних джерел. При цьому дисертантка використовувала не лише вітчизняне законодавство та наукові праці вітчизняних авторів, а й зарубіжне законодавство (ближнього зарубіжжя: Азербайджанської Республіки, Вірменії, Грузії, Таджикистану, Туркменістану, Молдови, Республіки Білорусь, РФ та інших колишніх радянських республік, та дальшого зарубіжжя - Франції, ФРН) та міжнародно-правові акти.

Про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дослідженні, свідчить і ґрунтована емпірична база, на яку спирається дисертантка, а це: рішення ЄСПЛ, рішення Конституційного Суду України, узагальнень судової практики, проведених Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, вивчення матеріалів судової практики (рішень судів, розміщених в ЄДР судових рішень), даних опублікованої судової статистики, даних проведеного нею особисто анкетування широкої групи респондентів-представників органів, які ведуть кримінальне провадження та викладачів кримінально-правового циклу вузів України. Про діапазон вивчення дисертанткою наукових підходів щодо сформульованої нею концепції кримінально-процесуальних функцій та їх реалізації у кримінальному провадженні свідчить список використаних нею наукових, нормативних та правозастосовчих джерел, який нараховує 1235 позицій, у тому числі англо-франко-німецько-польських. Наведене вище дає підставу для твердження про те, що наукові положення і висновки, сформульовані у дисертації у своїй основі є обґрунтованими і з ними можна погодитися.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні та які виносяться на захист.

Про достовірність наукових положень та висновків, що з них випливають, свідчить всебічна і глибока їх аргументація дисертанткою не лише даними науки кримінального процесуального права, зокрема доктринальними підходами її попередників у дослідженні теоретичних питань та проблем кримінальних процесуальних функцій, які знайшли своє втілення та вирішення як у самому вченні, так і в правотворчій та правозастосовній практиці змагального кримінального провадження. При цьому ці доктринальні підходи детально проаналізовані дисертанткою, і або сприйняті нею з поглибленою аргументацією, або неприйняті з наведенням переконливих аргументів та з проекцією на нормативне регулювання як основних, так і похідних (за рівнем системи) кримінальних процесуальних функцій. Дослідження ґрунтується на використанні

дисертанткою широкого спектру загальнонаукових та спеціально наукових для правових досліджень методів пізнання (с.11-12), які у своїй сукупності забезпечують достовірність одержаних результатів. Останнє підтверджується й тим, що немало положень та висновків, сформульованих і обґрунтованих у дисертації та опублікованих у працях її автора, зокрема у фундаментальній монографії «Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.» (Одеса: «Юрид. літ-ра», 2015. – 712 с.), одержали визнання у широкій юридичній громадськості (про що свідчать відповідні рецензії на них). Результати дослідження були апробовані на чисельних наукових та науково-практичних форумах (біля 40-ка) і одержали в цілому схвалення як науковців, так і практиків у сфері кримінального провадження не лише України, а й Білорусі, Республіки Казахстан, Молдови, Російської Федерації. Окремі з них були включені до прийнятих на цих форумах рекомендацій правотворчим і правозастосовчим органам для їх реалізації. Достовірність одержаних результатів підкріплюється і достатньо репрезентативною емпіричною базою, зібраною і проаналізованою дисертанткою (див.с.12-13). Тому сумніватись у достовірності одержаних результатів не приходиться. Тепер щодо новизни одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних в ході дослідження результатів в загальному полягає насамперед у тому, що дисертація являє собою системоконплексне дослідження фундаментальної для науки кримінального процесуального права проблеми – теорії кримінальних процесуальних функцій у кримінальному провадженні (процесі) змагального типу або істотно наближеного до нього, що зокрема й відбулось у провадженні за новим кримінальним процесуальним законодавством України (КПК 2012 р.), яке розширило суттєво засади змагальності й на його досудову стадію, але зберегло на ній і елементи, властиві для розшукової моделі кримінального провадження, що є характерним для романо-германської правової сім'ї. Власне, дисертантка своїм дослідженням зробила спробу (і, як показав аналіз дисертації та опублікованих нею праць, спробу

успішну) сформувані новітні вітчизняне концептуальне вчення про кримінальні процесуальні функції з урахуванням положень нового КПК України і з проекцією на його удосконалення в рамках публічно-змагального типу. Вважаємо, що пріоритет її щодо створення такого вчення в новітніх умовах є безспірним.

Наукову новизну ми вбачаємо насамперед у наступних акумульованих положеннях:

- на основі системного підходу сформульоване визначення кримінально-процесуальної функції як єдності таких її елементів: напрямку кримінальної процесуальної діяльності, її змісту, форми вираження (прояву), призначення та ролі носія функції;

- сформульовано вимоги щодо самої системи процесуальних функцій у кримінальному провадженні, а саме: цілісність, структурованість, взаємодія її елементів, наявність самостійного змісту елементів, повнота та несуперечливість системи, кореляційні залежності між її елементами. Крім того, вибудовано систему кримінальних процесуальних функцій, у якій виділено їх рівні (основоположний (первинний), обслуговуючий (вторинний), приєднаний (паралельний) та проведено їх класифікацію як за зазначеними рівнями, так і за об'єктом діяльності;

- виділено і впроваджено у науковий обіг категорію «пенітенціарне кримінальне переслідування», виділено ознаки цього функціонального явища, суб'єкта, щодо якого здійснюється це переслідування, форма його реалізації та органа, який його реалізує;

- обґрунтована наявність в системі кримінальних процесуальних функцій функції забезпечення слідчим суддею доказів за клопотанням сторін провадження та функції забезпечення законності і обґрунтованості обмеження прав і свобод окремих учасників провадження у поєднанні з його дозвільними повноваженнями;

- вперше у кримінальній процесуальній доктрині визначено правову природу провадження, пов'язаного із застосуванням заходів кримінального характеру щодо

юридичних осіб, та функціональну спрямованість діяльності їх представників як здійснення ними функції захисту.

Перелічені наукові положення є основними, найбільш значущими, що характеризується безспірною науковою новизною, але вони далеко не повні. Немало і таких наукових положень та висновків, які удосконалюють вчення про кримінальні процесуальні функції, надають йому подальшого розвитку. Вони сформульовані у дисертації (с. с. 15-18), її авторефераті (с. с. 6-9), а також в опублікованих працях дисертантки, і стали надбанням вітчизняної кримінальної процесуальної доктрини. Але зупинятись на їх оцінці необхідності не має принаймні з двох причин. Перше, вже наведених наукових положень, що охарактеризовані нами як пріоритетні в сучасній доктрині про кримінальні процесуальні функції, достатньо для оцінки їх та дисертації в цілому як оригінального комплексного дослідження, що на даному етапі розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства вирішує важливу наукову проблему. Друге, - у процесі аналізу змісту дисертації, її автореферату та наукових публікацій дисертантки ми будемо у більшій чи меншій мірі піддавати їх оцінці.

Аналіз та оцінка змісту дисертації

Розділ перший дисертації присвячений теоретико-методологічній основі вчення про кримінальні процесуальні функції. Насамперед дисертантка зупиняється на самому понятті кримінальної процесуальної функції (визначенні його сутності, конститутивних ознаках) та формулює систему кримінальних процесуальних функцій. Для цього вона виокремлює насамперед базові ознаки (властивості), які є характерними для названого кримінального процесуального феномену (функції). До цих ознак вона відносить насамперед кримінальну процесуальну діяльність, яку реалізують суб'єкти кримінального провадження (с. 23 і наст.), критерії віднесення цієї діяльності до кримінальної процесуальної функції (с. 28) (запропоновані І.Ю. Тарічко, РФ, Омськ), які дисертантка вважає

«методологічними засадами побудови системи кримінальних процесуальних функцій» (с. 28). При цьому авторка піддає аналізу кожен із названих у теорії кримінального провадження (зокрема В.М. Бозровим) «методологічних правил», а також наявний у процесуальній доктрині підхід до виділення двох значень поняття «кримінальна процесуальна функція» (як окремий напрямок діяльності та як функція органу чи особи, які беруть участь у процесі) (с. 29). В результаті дисертантка робить правильний, як на нас, висновок, що принципової різниці між цими двома визначеннями не має, оскільки в обох випадках (значеннях) виражена одна й та ж сама функція, тільки в першому випадку дається її змістовна характеристика (діяльність), а у другому – конкретний суб'єкт, який її здійснює. Тож, цілком слушно зауважує дисертантка, що не можна «відривати напрям діяльності від конкретного носія, що її здійснює» (с. 32).

Піддає дисертантка ґрунтовному аналізу взаємодіючий характер кримінально-процесуальних функцій, як однієї з методологічних основ вчення про кримінально-процесуальні функції (с. 30 і наст.), а також одну з методологічних проблем – розмежування функцій кримінального процесу, функцій кримінального права та кримінально-процесуальних функцій, оскільки у правовій доктрині вони часом змішуються.

Провівши ґрунтовний аналіз висловлених у літературі з цього приводу точок зору, дисертантка доходить слушного, як на нас, висновку, що функції кримінального процесу є явищем більш високого рівня узагальнення, аніж кримінально-процесуальні функції. Категорія «функція кримінального процесу» є характерною для всього соціального правового інституту, а не для діяльності у рамках кримінального процесу. Не можна ототожнювати і категорії «кримінально-процесуальні функції» та «функції кримінального процесуального права». Тож всі ці три категорії мають свою методологічну основу: кримінально-процесуальні функції – це напрямок кримінальної процесуальної діяльності, що здійснюється відповідними суб'єктами кримінального провадження; функції кримінального

процесу – діяльнісна система окремого соціального правового інституту; функції кримінального процесуального права – це функції галузі права (с. 33).

Полемічністю насичений підрозділ 1.2., у якому дисертантка піддає системному аналізу різні концептуальні підходи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (зокрема російських), щодо ознак, а через них і дефініції кримінальної процесуальної функції. Проаналізувавши основні точки зору (їх є 4) дисертантка доходить висновку, що «кожен із існуючих підходів до визначення кримінальних процесуальних функцій акцентує свою увагу лише на одному з аспектів цього багатоаспектного явища» (с. 39), а тому «є необхідним застосування системного підходу, який має найбільші евристичні можливості при визначенні поняття та сутності кримінально-процесуальної функції». При цьому у «системному підході» дисертантка виділяє такі сутнісні ознаки кримінальної процесуальної функції: 1) процесуальна діяльність за окремим напрямком; 2) визначає права та обов'язки суб'єкта процесу; 3) визначає мету діяльності суб'єкта процесу; 4) має нормативний характер; 5) є елементом системи кримінально-процесуальних функцій.

Проте, виділивши та коротко охарактеризувавши наведені ознаки, дисертантка, на жаль, чомусь уникнула спроби дати власне консолідоване визначення поняття кримінальної процесуальної функції, не дивлячись на аналіз нею широкої палітри поглядів на ознаки (властивості) цього процесуального феномену (с. с. 41-45), формулювання ознак функції, виходячи «із векторного, змістовного, суб'єктного та формального елемента» (с. 45-46), а також переліку ознак основних кримінально-процесуальних функцій (с. 70). Тож, саме тут варто було сформулювати власне визначення цього поняття.

Не оминула дисертантка і з'ясування співвідношення кримінальної процесуальної функції із категоріями «мета» та «завдання» у кримінальному провадженні, які визначаються нею (до речі, цілком слушно) як елементи генеруючого характеру» (с. 47 і наст.). Але при цьому дисертантка додає до співвідношення цих категорій ще й категорію «призначення кримінального

судочинства (с. 47), яка, як відомо», вживається кримінальним процесуальним законом РФ (ст. 6 КПК РФ) на думку багатьох російських вчених як аналог (замінник) терміну «завдання». Ми погоджуємось з підходом дисертантки, що варто розмежовувати соціальне призначення мети та завдань кримінального провадження, на забезпечення реалізації яких і спрямовані кримінально-процесуальні функції. Але що стосується категорії «призначення» кримінального провадження, то надавати йому самостійного значення як «засобу для вирішення соціального конфлікту» (с. 48), як це вважає дисертантка, а також, що «метою функції є реалізація мети та завдань, а через них – і призначення кримінального провадження», навряд чи буде правильно. Принагідно слід визначити, що і в російській науці кримінального процесуального права термін «призначення» («назначение уголовного судопроизводства») переважно інтерпретується як мета або завдання, і його вживання у КПК РФ для визначення мети і завдань кримінального провадження критикується (Огляд висловлених у російській доктрині поглядів з цього питання див.: Александров А.С., Александрова И.А., Круглов В.И. Назначение уголовного судопроизводства и наказания. – Н.Новгород. Нижегородская академия МВД РФ. – 2005).

Погоджуючись з твердженням дисертантки, що соціальне (!) призначення кримінального провадження з позиції конфліктології є засобом для вирішення соціального конфлікту, який у кримінальному провадженні має кримінально-правовий характер, в той же час не можна погодитись з її твердженням, що цей конфлікт може бути вирішений лише «шляхом ефективного застосування норм **матеріального** (виділено мною. – В.Н.) кримінального права для відновлення становища, що існувало до вчинення кримінально карного діяння» (с. 48). Власне, що цей конфлікт може бути врегульований не лише (і не стільки) нормами кримінального матеріального права, а й відповідними інститутами насамперед кримінального процесуального права (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням сторін конфлікту, укладення між ними

угоди про примирення, мирової угоди у провадженнях приватного обвинувачення).

Детально аналізує дисертантка питання співвідношення кримінально-процесуальної функції з категоріями «компетенція» та «кримінально-процесуальний статус» (с. 49-50). Вважаємо, що є підстави підтримати її підхід стосовно того, що «законний інтерес» учасника кримінального провадження є самостійним елементом його кримінального процесуального статусу і його поряд з такими елементами як права, свободи та обов'язки необхідно включати до цього статусу. Але слід висловити жаль з приводу того, що, поставивши питання: чи є кримінально-процесуальна функція елементом такого статусу та компетенції (?) та відзначивши його (питання) полемічність у літературі, дисертантка уникла власної відповіді на це питання (с. 51).

Глибоко аналізує дисертантка систему кримінальних процесуальних функцій, зазначаючи цілком слушно велику дискусійність цього питання, оскільки серед його дослідників не має єдності щодо критеріїв їх систематизації, щодо напрямків процесуальної діяльності, якими опосередковуються названі функції, щодо їх назви та змісту. Дисертантка обґрунтовує наявність у кримінальному провадженні функції розслідування, завданням якої є встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила (с. 57); функції судового контролю (с. 58); функції прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (с. 59). У функції процесуального керівництва досудовим розслідуванням вона окремо виділяє ще й функцію відомчого процесуального керівництва, яка здійснюється керівником органу досудового розслідування (с. 60), (з чим ми не можемо погодитись, але про це пізніше), функцію заперечення проти цивільного позову, яку здійснює цивільний відповідач (с. 64). Виділяє дисертантка і т. зв. допоміжну (як самостійну) функцію, яка реалізується у діяльності таких учасників провадження, як: заявник, свідок, понятий, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання та судовий розпорядник, і яка полягає у тому, що їх діяльність спрямована на забезпечення

реалізації завдань кримінального провадження (с. 65). Обґрунтовується нею і наявність у кримінальному провадженні реабілітаційної функції та функції міжнародного співробітництва (с. 66, 68).

Зробивши спробу обґрунтувати наявність у кримінальному провадженні перелічених кримінальних процесуальних функцій, дисертантка піддає їх класифікації на певні види (с. 68 і наст.) за відповідними критеріями. Так, за рівнями системи функцій, (у змагальному процесі та змішаному) вона виділяє **основні** (кримінальне переслідування (обвинувачення), захист, правосуддя) та **похідні**, визначає ознаки (властивості) основних функцій (с. 70) та похідних (с. 71), полемізує з дослідниками, які до основних функцій відносять і такі види діяльності, як розслідування, прокурорський нагляд, пред'явлення цивільного позову та захист від нього, процесуальне керівництво. За ступенем значення дисертантка класифікує функції на **основні** (с. 71) і **додаткові** (с. 73), **побічні** та **допоміжні** (с. 74). Піддає класифікації функції і за об'єктом (завданнями, на які спрямована діяльність суб'єктів провадження) (с. 74-75), за складністю структури функції (прості та складні), за сумісністю їх одна з одною та суб'єктом їх здійснення (с. 76, 77), за моно- та полісуб'єктністю їх реалізації (с. 77), за сферою реалізації у стадіях провадження та за характером взаємодії (парні і непарні) (с. 78).

Проведена дисертанткою класифікація кримінальних процесуальних функцій безумовно має вагомe значення як для кримінальної процесуальної доктрини, так і практики реалізації процесуального права. Разом з тим можна дорікнути дисертантці щодо чіткості формулювання напрямків діяльності, опосередкованих у відповідних функціях, та суб'єктів, що їх здійснюють.

У розділі другому свого дослідження дисертантка розкриває та характеризує функціональну спрямованість не всіх, а лише окремих суб'єктів кримінального провадження, зокрема: прокурора, слідчого, керівника органу досудового розслідування, оперативних підрозділів органів правоохорони, суду та слідчого судді, потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, свідка та його

адвоката і, нарешті, представника юридичної особи, щодо якої застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Чим обумовлений такий підхід дисертантки (функціональна спрямованість лише окремих суб'єктів, і які репрезентують здебільшого сторону обвинувачення) можна лише висувати припущення. На жаль, дисертантка такий підхід щодо цього не обумовила.

Функціональну спрямованість діяльності прокурора у кримінальному провадженні дисертантка характеризує з використанням міжнародно-правових актів, які визначають характерну роль прокурора в системі кримінальної юстиції (с. 82), а також його функції у різних моделях організації діяльності прокуратури та кримінальному провадженні держав, що представляють романо-германську правову систему (Францію, ФРН) та держав пострадянського простору. З'ясувавши нормативне регулювання функції прокурора та її закріплення у кримінальних процесуальних законах названих держав, дисертантка знаходить доцільним окремо з'ясувати та охарактеризувати його діяльність на досудовому провадженні, судовому, в контрольних судових стадіях та в провадженні з виконання судових рішень. Аналізуючи різні доктринальні підходи щодо функцій прокурора на досудовому розслідуванні, дисертантка доходить висновку, що на досудовому розслідуванні прокурор виконує насамперед функцію нагляду за додержанням законів органами досудового розслідування у формі процесуального керівництва (у широкому розумінні), як це закріплено у ч. 2 ст. 36 КПК України. Проте нею зазначено (і у цьому ми з нею солідарні), що законодавець, закріплюючи за прокурором цю функцію на досудовому розслідуванні, чітко її не сформулював і не визначив, які повноваження прокурора мають наглядовий характер, а які належать до процесуального керівництва. Це дало дисертантці підставу для висновку, що процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням не є його окремою функцією, відмінною від функції прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування (с. 131). У цьому ж підрозділі дисертантка обґрунтовує положення, згідно якого на досудовому розслідуванні прокурор виконує й інші процесуальні

функції, зокрема: кримінального переслідування осіб, які вчинили кримінальні делікти (с. 89); функцію забезпечення відшкодування шкоди, завданої ними потерпілим, за допомогою пред'явлення до винних осіб цивільного позову в інтересах держави або потерпілих за встановлених законом умов (с. 90); функцію міжнародної правової допомоги.

Виділяє дисертантка і таку функцію прокурора у межах досудового розслідування, як реабілітаційну (с. 90). Але, як на нас, сам факт роз'яснення реабілітованому його прав, пов'язаних з реабілітацією, зокрема права на відшкодування заподіяної йому шкоди незаконними діями органів досудового розслідування, ще не дає підстав для виконання прокурором такої функції, крім того, поновлення в правах реабілітованого відбувається переважно за межами кримінального провадження.

Під час судового розгляду в суді першої інстанції прокурор, як слушно обґрунтовує дисертантка, здійснює функцію «підтримання державного обвинувачення», яка є формою (різновидом) кримінального переслідування, що реалізовувалася ним на досудовому розслідуванні (с. 91-92). Тож, саме так слід іменувати цю функцію прокурора в суді, а не «державне обвинувачення». Що ж стосується пропозиції дисертантки про необхідність внесення текстуальних змін до Конституції України та відповідно до КПК (п. 15 ч. 2 ст. 36), пов'язаних із назвою цієї функції, а саме «здійснювати кримінальне переслідування у суді, у тому числі підтримувати державне обвинувачення в суді...», то навряд чи є необхідність у таких змінах, оскільки, як стверджує, цілком слушно, дисертантка «державне обвинувачення є різновидом кримінального переслідування як основної кримінально-процесуальної функції» (с. 92). Тобто «державне обвинувачення» у вчиненні кримінального правопорушення означає не що інше, як «кримінальне переслідування».

Необхідно звернути увагу на ще одну проблему, підняту дисертанткою при аналізі названої кримінально-процесуальної функції, а саме – «у межах якої функції прокурор у суді підтримує приватне обвинувачення»? (с. 95). Слід

погодитись з думкою дисертантки, що за моделлю приватного обвинувачення, визначену чинним КПК, функціональна діяльність прокурора опинилась якщо не «у повному функціональному вакуумі» (як це констатує дисертантка), то принаймні не знайшла свого чіткого врегулювання.

Досліджує дисертантка і функціональну діяльність прокурора і у контрольних судових стадіях кримінального провадження – апеляційному (с. 96 і наст.), касаційному (с. 97) та у провадженні Верховного Суду України (с. 99). При цьому функціональна діяльність (функція) прокурора може змінюватись, залежно від того, що стало приводом його участі у цих провадженнях. У всякому разі прокурор може виконувати у цих провадженнях і функцію обвинувачення (кримінального переслідування) і функцію забезпечення правильного застосування матеріального і процесуального закону (сприяння забезпечення законності при здійсненні правосуддя).

Що стосується функціональної спрямованості діяльності прокурора у стадії виконання судових рішень, то, на думку дисертантки, характеризувати цю діяльність як наглядову у рамках кримінального провадження підстав не має. Але діяльність (її спрямованість) прокурора у цій стадії є різною. І це дійсно так. А тому вона може «вкладатися» як у функцію кримінального переслідування, так і за визначенням дисертантки «законноохоронну функцію» (с. 102).

Аналізуючи функціональну діяльність слідчого (її спрямування) (с. 102), дисертантка доходить слушного, як на нас, висновку, що така діяльність попри віднесення її законодавцем до функції обвинувачення (слідчий за КПК 2012 р. віднесений до сторони обвинувачення), не має однозначного характеру. Палітра функціональної спрямованості його діяльності є значно ширшою. Вона охоплює і функцію розслідування, (всебічно і повно з'ясувати обставини кримінального делікту) і функцію кримінального переслідування у формі повідомлення особи про підозру, і реабілітаційну функцію, і навіть в окремих випадках (частково) здійснює і функцію міжнародного співробітництва. Ми сприймаємо такий доктринальний підхід дисертантки.

Піддає вона аналізу функціональну спрямованість діяльності керівника органу досудового розслідування (с. 107 і наст.) та наявну її характеристику в кримінально-процесуальній доктрині. При цьому, незважаючи на ту обставину, що законодавець відносить цього учасника провадження до сторони обвинувачення, дисертантка схильна до думки, що він функції обвинувачення не здійснює («здійснювати не може» с. 109). У такому разі виникає питання щодо функції цього учасника провадження, та бачення дисертантки з цього приводу.

Функціональне спрямування діяльності суду дисертантка пов'язує з відправленням правосуддя, за допомогою якого відбувається захист прав, свобод і законних інтересів учасників провадження. Ця функція реалізується судом у всіх судових стадіях. Але на думку дисертантки суд може здійснювати ще й контрольну функцію (у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді та у судово-контрольних стадіях провадження) та функцію міжнародного співробітництва. Що стосується слідчого судді, діяльність якого відбувається на стадії досудового розслідування, то дисертантка доводить, що діяльність цього суб'єкта провадження має поліфункціональний характер, а отже, він виконує декілька кримінально-процесуальних функцій: судового контролю за законністю дій і рішень органів досудового розслідування; дозволу на проведення окремих слідчих (розшукових) дій чи застосування заходів забезпечення провадження; забезпечення доказів, функції міжнародного співробітництва. На жаль, у своєму дослідженні функціонального спрямування діяльності суду, а особливо слідчого судді, дисертантка не звернула увагу на те, що у кримінальній процесуальній доктрині існує думка про те, що судовий контроль, який здійснює суд, а у наших умовах кримінального процесуального регулювання ще й слідчий суддя, не становить окремої процесуальної функції. Ця діяльність є нічим іншим, як здійсненням основної кримінально-процесуальної функції – функції правосуддя. Ця точка зору обґрунтовується авторитетним вченим-процесуалістом радянського періоду, а нині РФ – професором І.Л. Петрухіним (Див.: Судебная власть / Под ред. И.Л. Петрухина. – М.: ООО «ТК Велби», 2003. с. 171-172), а також

вітчизняним вченим Л.М.Лобойком (див.: Л.М. Лобойко. Кримінально-процесуальна компетенція: монографія. – Д.: 2006, с. 158-161).

Тож, у цьому зв'язку хотілось би знати думку дисертантки щодо такого доктринального підходу (контрольної функції суду).

Грунтовно проаналізувала дисертантка і функціональну спрямованість таких учасників кримінального провадження, як потерпілого та сторін цивільного позову – позивача і відповідача (с. 118 і наст.). Правда, при цьому, як на нас, дисертантці бракує чіткості у формуванні думки щодо функціональної діяльності потерпілого, оскільки новим КПК України він не віднесений ні до сторони обвинувачення, ні до сторони захисту. З тим, що потерпілий у справах приватного обвинувачення є обвинувачем (виконує функцію обвинувачення) сумнівів не має, і не лише у судовому провадженні, як стверджує дисертантка (с. 120), а й на досудовому розслідуванні (при цьому варто врахувати інститут угод про примирення). Але необхідно було чіткіше сформулювати функціональне спрямування діяльності потерпілого у справах публічного обвинувачення, оскільки тут діяльність потерпілого, як на нас, є поліфункціональною.

Безумовним пріоритетом дисертантки у теорії кримінального провадження є виділення в системі кримінально-процесуальних функцій і характеристика функціональної спрямованості раніше невідомого для вітчизняного провадження його учасника – представника юридичної особи, щодо якої застосовуються заходи кримінального характеру (с. 127 і наст.). Вважаємо, є всі підстави погодитися з її аргументованим висновком, що його діяльність є проявом функції захисту проти кримінального переслідування та застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

Розділ третій дисертантка присвячує аналізу основних (основоположних) кримінально-процесуальних функцій – кримінального переслідування, захисту, правосуддя, та їх реалізації у кримінальному провадженні (с. 134 і наст.). У процесі аналізу функції кримінального переслідування дисертантка з'ясовує етимологію терміна кримінального переслідування та його використання у

розмаїтті законодавств у тому числі і в Україні; доктринальні підходи вчених-процесуалістів щодо поняття цього процесуального феномену, схилиючись до думки про більшу обґрунтованість вузького (в протигагу широкому) розуміння і визначення поняття кримінального переслідування (с. 140); співвідношення кримінального переслідування з такими категоріями (поняттями) як обвинувачення та кримінальний позов (с. 141), при цьому нею заперечується синонімічність переслідування й обвинувачення (с. 142). На її думку обвинувачення у процесуальному розумінні є формою кримінального переслідування, а також його етапом, а не синонімом цього поняття. Обвинувачення не є окремою кримінально-процесуальною функцією (с. 145).

Що стосується співвідношення понять кримінального переслідування і кримінального позову, то кримінальний позов втілює у собі не лише переслідування за вчинення кримінального делікта, а й подану до суду вимогу уповноважених законом осіб щодо державно-правової реакції на порушення особою кримінально-правової заборони. А це не лише вимога про застосування заходів кримінальної відповідальності, а й інших заходів кримінально-правового характеру (с. 148).

Грунтовно досліджує дисертантка початок кримінального переслідування та його завершення, трансформацію переслідування в обвинувачення, аналізуючи при цьому норми чинного КПК та практику ЄСПЛ. Звертає вона увагу і на обставину, що ЄСПЛ початком обвинувачення особи вважає її затримання, повідомлення про підозру тощо (с. 153), для чого, як на нас, є правові підстави.

Значну увагу приділяє дисертантка дослідженню форм кримінального переслідування (с. 159), зокрема загальної та спеціальної, та його видів за характером провадження, полемізуючи при цьому з наявним у кримінально-процесуальній доктрині змішуванням форм переслідування з окремими видами кримінальних проваджень (с. 161). До загальних форм кримінального переслідування дисертантка відносить (за характером домінуючого інтересу) публічне (державне), що реалізується як основне, і як спів обвинувачення, а також

приватне (за КПК 2012 р. фактично публічно-приватне), субсидіарне, поєднане (с. 167). При цьому авторка намагається обґрунтувати таку класифікацію форм кримінального переслідування, виділити та охарактеризувати процесуальні ознаки підозри та обвинувачення як форм та етапів кримінального переслідування, спростувати позицію, що повідомлення про підозру є початковим етапом обвинувальної діяльності (с. 171). Ми сприймаємо в цілому підхід дисертантки до цих питань. Проте залишається сумнів щодо поєднання «форм і етапів» кримінального переслідування, а також щодо наявності функції кримінального переслідування у провадженнях про застосування заходів медичного характеру. Але перенесемо обговорення (дискусію) з цього приводу на захист дисертації.

Досліджуючи питання суб'єктів кримінального переслідування (с. 173), дисертантка насамперед дає поняття цих суб'єктів (с. 174), їх перелік (виключаючи при цьому з кола цих суб'єктів керівника органу досудового розслідування, з чим ми погодитися не можемо з принципових міркувань, а також включаючи до цього кола «орган досудового розслідування», який є абстракцією сам по собі. Кримінальне переслідування здійснює безпосередньо не він, а слідчий цього органу), піддає їх класифікації за кількома критеріями: за ступенем участі (активна участь у реалізації кримінального переслідування; диспозитивна, допоміжна, делегована) : та за характером повноважень (с. 178-179).

Глибоким аналізом та обґрунтуванням власного бачення насичений підрозділ 3.1.4, у якому дисертантка зосереджує свою увагу на проблемних питаннях реалізації функції кримінального переслідування в стадіях досудового та судового провадження та пропонує шляхи їх вирішення, у тому числі і за допомогою внесення змін і доповнень до чинного КПК України. Йдеться зокрема про законність затримання особи не публічним суб'єктом («кожним»), а також службовою особою; вчинення деяких слідчих (розшукових) дій; оглядів; затримання особи; її обшуку, тимчасового вилучення майна, до внесення відомостей про кримінальний делікт до ЄРДР (с. 182 і наст); надання особі статусу підозрюваного не повідомленням про підозру, а відповідною постановою слідчого

чи прокурора; подання матеріалів досудового провадження (кримінальної справи) до суду (« до початку судового розгляду»); подання стороною обвинувачення доказів у судовому провадженні, в тому числі в провадженнях на підставі угод. Ознайомлення з аргументацією дисертантки щодо шляхів вирішення перелічених проблемних питань переконує нас у необхідності їх підтримки.

Піддає аналізу дисертантка і реалізацію функції кримінального переслідування в провадженнях у формі приватного обвинувачення (с. 192 і наст.). Слід відзначити, що підняті нею щодо цього провадження проблеми є досить актуальними, оскільки законодавець у новому КПК залишив цю форму провадження без належного врегулювання, в результаті чого виникло чимало питань доктринального характеру. Запропоноване дисертанткою бачення цих проблемних питань (чи може бути приводом для початку цього провадження заява близьких родичів особи, яка потерпіла від кримінального делікту, передбаченого ст.. 477 КПК (перелік злочинів, провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення), а від себе додамо ще й членів сім'ї потерпілого; - чи зобов'язаний прокурор передати потерпілому наявні у нього матеріали кримінального провадження (справу) у випадку його відмови від підтримання обвинувачення, та інші проблемні питання (див. с. 193) є досить обґрунтованим і на загал підлягає підтримці. Єдине, що у нас викликає застереження, так це те, що на думку дисертантки «потерпілий може реалізувати право сторони (зрозуміло, сторони обвинувачення. – В.Н.) лише у судовому провадженні». (с. 197). Свою позицію з цього питання ми викладемо пізніше.

Піддаючи науковому дослідженню кримінально-процесуальну функцію захисту, дисертантка насамперед з'ясовує її сутність, аналізує наявні у кримінально-процесуальній доктрині визначення поняття функції захисту та її ознаки, висловлює своє відношення (негативне) до спроб розширити зміст функції захисту за рахунок охорони прав не тільки підозрюваного та обвинуваченого, а й прав потерпілих, цивільного позивача, свідка (с. 202). Проаналізувавши відповідні нормативні положення КПК більшості пострадянських республік, дисертантка

зазначає, що КПК України 2012 р. дає найкращий перелік суб'єктів, щодо яких здійснюється функція захисту, а саме: підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, особа стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Що стосується особи, щодо якої вирішується питання про її екстрадицію, то враховуючи відсутність початого і закінченого кримінального провадження на території України, до неї, на думку дослідниці, здійснюється не функція захисту, а їй надається правова допомога (с. 203).

Видається, що стосовно екстрадиції особи в іноземну державу сумніви дисертантки щодо можливості визнання її суб'єктом захисту (с. 208) навряд чи є обґрунтованими. Екстрадиційний процес забезпечується механізмом кримінального процесуального регулювання (глава 44 КПК). Особа, щодо якої здійснюється екстрадиція, терпить певні обмеження, вона наділена правом мати захисника (п. 2 ч. 1 ст. 581 КПК). Тож цілком є логічним, що реалізація функції захисту здійснюється і нею і її захисником.

Важливе доктринальне і прикладне значення має виокремлення дисертанткою проблемних питань, пов'язаних з реалізацією функції захисту в кримінальному провадженні, а також пропозиції та їх обґрунтування щодо їх вирішення. Йдеться насамперед про право сторони захисту збирати та подавати докази на виконання своєї функції. Дисертантка, відштовхуючись від реальної практики, зазначає наявність серйозних складнощів у реалізації стороною захисту наданих їй законом процесуальних засобів формування захисної доказової бази та пропонує шляхом внесення змін і доповнень до КПК України їх мінімалізувати (с. с. 214-220 і наст.). При цьому вона обґрунтовує як свої (власні) пропозиції, так і приєднується до вже висунутих іншими дослідниками функції захисту. Не обійшла своєю увагою дослідниця і проблему т. зв. адвокатського розслідування, до якого ставиться схильно, хоч і має певні застереження щодо його реалізації у вітчизняних реаліях (с. с. 227, 228). Обґрунтовує вона і розширення обов'язкової участі захисника у провадженнях зі «скороченим судовим слідством» (с. 234) та

провадженнях на підставі угоди про примирення (с. 235). Піддає аналізу дисертантка і низку проблем, пов'язаних із забезпеченням реалізації функції захисту у провадженнях щодо застосування до осіб заходів примусового медичного характеру (с. 235-238) та пропонує шляхи їх розв'язання. Особливої уваги заслуговують її доктринальні підходи до реалізації функції захисту у провадженнях *in absentia* (заочних) (с. 239 і наст.), оскільки це новий для кримінального провадження інститут і його дослідження під кутом зору реалізації кримінальних процесуальних функцій необхідно віднести до новаторських, а її висновки і пропозиції зокрема про необхідність оголошення в засобах масової інформації загальнодержавного рівня процесуальних документів – повісток та інших, що підлягають врученню включаючи й повний текст вироку (с. 240 і наст.), можливість повторного розгляду справи за певних умов та інші, спираються на рішення ЄСПЛ і заслуговують на увагу і законодавця.

Що стосується основної кримінальної процесуальної функції – правосуддя (с. 242 і наст.), то недивлячись на те, що дана функція належить до найбільш досліджених у науці кримінального процесуального права, дисертантка все ж виявила немало дискусійних питань та наукових і практичних проблем, що з'явилися у зв'язку з прийняттям нового кримінального процесуального законодавства та практики його реалізації. Йдеться, зокрема, і щодо назви самої функції (провадження; вирішення кримінальної справи (чи провадження)); і щодо сутності цієї функції, її правової природи; щодо наявності функції правосуддя у судовому провадженні, яке завершується його закриттям або звільненням підозрюваного/обвинуваченого від кримінальної відповідальності; щодо суб'єктів здійснення названої функції; щодо участі (і необхідності) суду в доказуванні (встановленні) обставин кримінального провадження (ст. 250 і наст.); її висновки щодо зазначених питань (с. 248, 251) вважаємо є обґрунтованими та збагачують науку вітчизняного кримінального процесуального права.

Висловлює та обґрунтовує дисертантка свою позицію і щодо української моделі здійснення правосуддя судом присяжних (с. 252), яку вона характеризує як

фактичне повернення до моделі участі народу у здійсненні правосуддя у формі народних засідателів (шефенський суд) (с. 252). Дисертантка звертає увагу на необхідність законодавчого врегулювання гарантій захисту присяжних від стороннього впливу на прийняття ними рішень, порядку усунення присяжного від подальшої участі у розгляді справи (с. 255 і наст.), вирішення питання про обрання та продовження строку запобіжного заходу до обвинуваченого (с. 257). Щодо її бачення і пропозицій для врегулювання зазначених питань, то ми є солідарними з нею і підтримуємо їх.

Аналізує дисертантка і низку особливостей провадження під час реалізації функції правосуддя у т. зв. спеціальному судовому провадженні (*in absentia*) (с. 158 і наст.), порівнюючи цей інститут правосуддя під час закриття кримінального провадження на визначених законом підставах (с. 262). При цьому дисертантка аналізує ці та інші питання судового провадження з використанням судової практики ЄСПЛ та вітчизняної судової практики, що надає їй висновкам яскраво вираженого практичного спрямування.

Підсумовуючи аналіз розділу 3-го, слід наголосити на тому, що дисертантка ґрунтовно розглянула (проаналізувала) основоположні кримінально-процесуальні функції (кримінального переслідування) (обвинувачення), за захисту від нього, правосуддя), наявні щодо них доктринальні підходи, нормативне регулювання (з використанням порівняльного методу) та практику його реалізації. Сформульовані у ньому (розділі) наукові положення і висновки в цілому заслуговують схвалення. Незрозуміла нам лише та обставина, що у висновках до цього розділу (3-го) дисертантка повністю проігнорувала висновки щодо функції правосуддя та її реалізації у кримінальному провадженні.

У розділі 4-му дисертантка піддає аналізу реалізацію похідних (за її класифікацією) кримінально-процесуальних функцій, серед яких виділяє **функції вторинного рівня**, а саме: досудового розслідування (с. 271); відомчого процесуального керівництва досудовим розслідуванням (с. 292); корегуючи функцію суду, що пов'язана з вирішальним суддею процесуальних відносин, що

виникають у стадії судових рішень (с.300; процесуальна функція забезпечення законності та обґрунтованості обмеження прав та свобод учасників кримінального провадження та інших осіб, яка реалізується слідчим суддею (с. 302); функція судового контролю, яка здійснюється слідчим-суддею, так і судом відповідно на досудовому розслідуванні і в судових провадженнях (с. 378); функція забезпечення слідчим суддею доказів (депонування показань); законоохоронна функція прокурора (с. 335), яка реалізується у контрольних судових стадіях кримінального провадження; функція міжнародного співробітництва.

Згідно з проведеною (запропонованою) дисертанткою класифікацією кримінальних процесуальних функцій, нею, як вже визначалось раніше, виділена класифікаційна група функцій паралельного (приєднаного) рівня. До цієї групи вона відносить такі кримінально-процесуальні функції: забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (с. 341; заперечення проти цивільного позову (с. 348); реабілітаційна функція (с. 352). Що стосується **функції обслуговуючого рівня**, то дисертантка до них відносить функціональну спрямованість діяльності заявника, свідка, понятого, експерта, спеціаліста, перекладача, секретаря судового засідання, статистів (при проведенні визнання осіб), законних представників неповнолітнього, адміністрацією дитячої установи (с. 359), а від себе ще додамо заставодавця, представника служби у справах дітей, уповноваженого підрозділу в справах дітей ОВС, особистого поручителя, які також є (або можуть бути) учасниками кримінального провадження, виконуючи відповідну функцію.

Всі перелічені вище три групи кримінальних процесуальних функцій дисертанткою детально охарактеризовано, проаналізовано кримінально-процесуальне (нормативне) їх регулювання та практика реалізації як вітчизняних правозастосувачів, так і ЄСПЛ. Використовувалось також в порівняльному аспекті законодавство держав ближнього і дальшого (європейського) зарубіжжя. Все це дало можливість дати в цілому обґрунтовані і переконливі відповіді на проблемні питання як доктринального, так і практичного характеру, виявити як

недосконалості правого регулювання реалізації виокремлених функцій, так і прогалини у вирішенні не лише теоретичним обґрунтуванням, а й моделюванням відповідних змін і доповнень до чинного законодавства. Звичайно не зі всіма підходами дисертантки при характеристиці цих функцій можна беззастережно погодитись (йдеться про функцію відомчого процесуального керівництва, та реабілітаційну функцію; про визначення слідчого судді як суб'єкта доказування наявності обставин, які «складають локальний предмет доказування» при розгляді ним скарг та клопотань (с. 310, с. 312, с. 317); про те, що обов'язок доказування обставин, перелічених у частині 6,7 ст. 474, покладається на суд (с. 332); та деякими іншими), але не можна відмовити їй у глибині пізнавально аналітичного процесу та обґрунтованості наукових положень і висновків, до яких вона доходить у цій частині свого дослідження.

Таким чином аналіз змісту дисертації дає нам підставу для висновку, що дисертантка своїм дослідженням сформулировала новітнє наукове вчення (концепцію) кримінальних процесуальних функцій, що реалізується у кримінальному провадженні, яке має вагоме теоретичне та прикладне значення.

Звичайно, не зі всіма науковими положеннями і висновками, що містяться в дисертації, можна беззастережно погодитися. Про дискусійність деяких з них ми відзначали в процесі аналізу змісту дисертації. На деяких з них загостримо увагу пізніше. Але дисертантці не можна відмовити у глибокому розумінні піднятої нею визначальної кримінальної процесуальної доктрини, проблематики, оскільки через реалізацію кримінальних процесуальних функцій реалізується все кримінальне провадження, у послідовності і логіці її дослідження, обґрунтованості власного бачення, щодо вирішення проблемних питань в реалізації названих функцій, а також у науковій коректності стосовно інших, часом протилежних, підходів у їх інтерпретації.

Проте, високо оцінюючи дисертаційне дослідження, не можемо не відзначити, що воно містить положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування, яке сподіваємось почути під

час його захисту. Окремі з них, як видається, є більш ніж дискусійними, і з ними нам важко погодитися з принципових міркувань. То ж зазначимо деякі з них.

1. Сприймаючи аргументацію дисертантки щодо віднесення до системи кримінального-процесуальних функцій функцію розслідування (зрозуміло досудового (с. 57), не можна погодитися з тим, що її завдання авторка вбачає лише у «встановлення події кримінального правопорушення (п. 1 ч.1 ст. 91 КПК) та особи, яка його вчинила». Завданням цієї функції є встановлення (доказування) не лише названих обставин, а всього характерного для кримінального делікту комплексу обставин-предмету доказування (ст. 91 КПК), які є однаковим як для досудового розслідування, так і судового розгляду.
2. Не визначилася чітко дисертантка з функцією процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Цю функцію вона позиціонує з діяльністю прокурора, а також з діяльністю керівника органу досудового розслідування, оскільки ним здійснюються як організаційні повноваження так і контрольні, які є характерними для процесуального керівництва (с. 60). Однак, зважаючи на ч. 1 ст. 39 КПК України, яка визначає керівника органу досудового розслідування як організатора цього розслідування, авторка знаходить вихід у тому, що таку діяльність керівника вона іменує як відомче процесуальне керівництво досудовим розслідуванням (див. також с. 292). За такою логікою виходить, що у слідчого є два процесуальних керівники: один зовнішній (але від чого?) - прокурор, а другий відомчий. З таким підходом ми погодитись ніяк не можемо. На досудовому розслідуванні процесуальний керівник ним один – прокурор. Що ж стосується керівника органу досудового розслідування, то він уповноважений організовувати досудове розслідування, а не здійснювати процесуальне керівництво ним. Коли у слідчого буде не один процесуальний керівник, він втрачає своє призначення органу досудового розслідування, а з ним самотійність і відповідальність за його результати. Керівник (начальник) потрібний

слідчому як посадовій особі. Слідчому як учаснику провадження, який виконує свою функцію, наявність кількох (хай і всього двох) керівників може бути навіть шкідливою. Недарма після прийняття нового КПК (2012р.) як у кримінальній процесуальній доктрині, так на практичній діяльності слідчих, мусується питання про обмеження новим законом їх самостійності, що негативно позначається на результатах досудового розслідування. Про те, що процесуальні відносини не повинні уподібнюватися відносинам типу «начальник-підлеглий» зазначив і вітчизняний вчений М. А. Погорецький (див. Погорецький М.А. «Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система». Монографія. – Х. АРСТС, 2002. с. 103-104.

3. Під час аналізу поняття процесуального інтересу (на думку деяких вчених ключової ознаки кримінальної процесуальної функції) дисертантка, на жаль, не використала досить ґрунтового монографічного дослідження І. А. Тітка «Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України». – (Х.: Право, 2015. – 448с.), у якому український вчений піддає глибокому аналізу юридичну природу категорії «інтерес» у сфері кримінальних процесуальних правовідносин. Дисертантка у цьому питанні схиляється до визначення інтересу у кримінальному провадженні, запропонованого киргизьким вченим Т.А. Душенбієвим на основі киргизького та російського законодавства, залишаючи поза увагою бачення вітчизняних вчених щодо цього питання.
4. Дисертантка на с. 95 свого дослідження піднімає досить важливе в доктринальному плані питання: « у межах якої функції прокурор у суді підтримує приватне обвинувачення»? Аналізуючи цю проблему за моделлю приватного обвинувачення у новому КПК України, вона відкидає доктринальний підхід, що діяльність прокурора в суді у справах цієї категорії є здійсненням функції представництва громадян або держави в суді, та констатує, що у таких провадженнях «прокурор опинився у

повному функціональному вакуумі». Так, який же вихід із цього «вакууму»? Які доктринальні підходи тут можливі і який із них найбільш оптимальний? Яке це обвинувачення за своїм характером приватне чи публічне? Це поперше. Відповіді на ці запитання у дисертації ми не знайшли (можливо не добре шукали!) Тому хотілось би їх почути під час дискусії на її захисті.

5. Характеризуючи функціональну спрямованість діяльності керівника органу досудового розслідування, дисертантка вважає, що функції обвинувачення він не здійснює (віднесення його законодавцем до сторони обвинувачення «функцію обвинувачення керівник... здійснювати не може» (с. 109). А чи здійснює названий керівник функцію кримінального переслідування (?) задається вона питанням. І відповідає: «складно беззаперечно визнати і обґрунтувати, що керівник... здійснює функцію кримінального переслідування». Так, його діяльність пов'язана із реалізацією кримінального переслідування у формі підозри..., однак безпосередньо всю діяльність не здійснює» (с. 109). Тоді у нас виникає питання: то яке є функціональне призначення, а звідси і напрям діяльності керівника слідчого підрозділу? Чому законодавець відніс його до сторони обвинувачення (а воно за висловом дисертантки є не що інше, як форма кримінального переслідування? Виходить, що за керівником залишається виокремлена дисертанткою функція «відомчого процесуального керівництва», з наявністю якої ми аж ніяк погодитись не можемо. Не вносять ясності в це питання і наведені дисертанткою дані проведеного нею опитування щодо виду функції керівника органу (с. 110), оскільки «голосуванням» вона не визначається. Власне, хотілось би почути під час захисту чітку та обґрунтовану позицію дисертантки з цього питання. Воно має не лише доктринальне значення.
6. Не зрозумілим для нас є положення дисертантки, а точніше взята у дужки її ремарка « у разі якщо його статус (цивільного позивача – В.Н.) не збігається зі статусом потерпілого (с. 123-176). Можна погодитись з тим, що

процесуальною функцією цивільного позивача є підтримання цивільного позову, а цивільного відповідача-заперечення проти нього. Проте чи може бути цивільним позивачем у кримінальному провадженні не потерпілий? Якщо так, то хотілось би почути аргументи дисертантки щодо цього.

7. Піддаючи аналізу реалізацію функції кримінального переслідування в провадженнях у формі приватного обвинувачення (с. 192 і наст), дисертантка вважає, що потерпілий у цьому провадженні може реалізувати функцію обвинувачення лише під час судового розгляду і вирішення справи («лише у судовому провадженні» (с. 197). З таким твердженням ми погодитися не можемо. Вважаємо, що розпочавши обвинувачення у формі кримінального переслідування своєю заявою про вчинення щодо нього кримінального делікту, він його і продовжує під час досудового провадження шляхом подання обвинувальних доказів, заявлення клопотань про їх витребування органом досудового розслідування тощо. Зрештою, оскільки він наділений правом відмовитись від обвинувачення на цій стадії, то чому він повинен бути позбавлений процесуальних прав, пов'язаних з обвинуваченням.

Наведені вище в основному дискусійні положення не вичерпують всієї палітри дискусії, яка без сумніву відбудеться під час захисту дисертації. Проте їх наявність, як на нас, жодною мірою не знижує рівень проведеного дослідження та його результатів. І річ не в тім, що окремі положення, підходи чи висновки комусь видаються помилковими, несвоєчасними чи недостатньо обґрунтованими. Важливіше інше: дисертантка обрала для свого докторського дослідження тему, яка є визначальною для всього кримінального провадження, і системно, в комплексі, на новій нормативній основі, з урахуванням і нових досягнень у процесуальній науці, і проблемних питань правозастосовчої практики провела її дослідження. Вважаю було б завищеним очікуванням, щоб у такому фундаментальному дослідженні буди лише безспірні положення, підходи дослідниці, їх обґрунтування та відповідні висновки, та й навряд чи їх можна

визнати рівнозначними за важливістю і відповідно значенням. Але для нас важливим, і до певної міри визначальним для оцінки праці, є той факт, що більшість із них заслуговують уваги і підтримки представників науки кримінального процесуального права, практикуючих юристів у сфері кримінального провадження та законодавця. Вони генерують нові ідеї у цій сфері правознавства.

Основні положення дисертації знайшли свій адекватний виклад у публікаціях дисертантки: її фундаментальній тематичній монографії; монографії «Судова діяльність у досудових стадіях кримінального процесу» (Одеса, 2010. – 232 с.); багаточисельних (32) наукових статтях, опублікованих як у вітчизняних, так і зарубіжних виданнях (статті). Вони були апробовані на численних (39) форумах різного рівня. Все це засвідчує ознайомлення широкої юридичної спільноти з науковим надбанням дисертантки та визначає ступінь її внеску в кримінально-процесуальну доктрину; в стабілізацію практики реалізації нормативного регулювання та його удосконалення. Автореферат дисертації відображає основні положення дисертації і відповідає їй. Наукові положення, підходи (точки зору), висновки інших дослідників (авторів) дисертантка використовувала коректно, з посиланням на їх праці. Прямого запозичення їх ідей, їх обґрунтування чи висновків нами не виявлено.

Дисертація написана грамотною українською мовою, хоч інколи можна знайти деякі мовні «погрішності» (русифізми (с. с. 210, 236), граматичні помилки (с. с. 23, 115, 204), повторення одних і тих же положень (с. 25, с. 70, с. 72). Але вони не впливають на достатньо високий рівень її оформлення.

Проведене дисертаційне наукове дослідження має вагоме теоретичне і прикладне значення. На теоретичному рівні дисертація та опубліковані на її основі праці дисертантки заповнюють у значній мірі прогалину в дослідженні теми кримінальних процесуальних функцій на новітній нормативній основі як вітчизняного, так і міжнародного характеру, а також з урахуванням новітніх як вітчизняних, так і зарубіжних досліджень окремих питань зазначеної тематики.

Створене дисертанткою концептуальне новітнє вчення про кримінально-процесуальні функції у змагальному типі кримінального провадження визначатиме значною мірою вектор подальших наукових пошуків у цій царині.

Практична значимість проведеного і викладеного в дисертації та наукових працях авторки дослідження полягає у формуванні моделей поведінки практичних працівників органів досудового розслідування, суддів (судів), інших учасників кримінального провадження у вирішенні різних питань під час реалізації своїх функцій. Про це свідчать акти впровадження результатів у практичну діяльність. Сформовані дисертанткою за результатами дослідження моделі проектів окремих норм кримінальних процесуальних норм, якими слід доповнити (деталізувати) чи змінити КПК України (Додаток А), безумовно будуть корисними для законодавця.

Для науково-дослідної діяльності дослідження дисертантки цінне тим, що воно генеруватиме нові ідеї, наукові дискусії, визначатиме значною мірою вектор подальших наукових пошуків щодо кримінальних процесуальних функцій та їх реалізації у практичній площині.

Для навчально-освітньої діяльності проведене дослідження, опубліковані на його основі праці (монографії, наукові статті, тези доповідей) мають значення навчального матеріалу, який допомагає студентам-правникам, практичним працівникам при підвищенні кваліфікації глибше засвоїти знання, пов'язані з кримінальними процесуальними функціями та їх реалізацією у кримінальному провадженні. Про їх використання в навчальному процесі засвідчують відповідні акти впровадження результатів дослідження, а також програми курсів і спецкурсів з кримінального процесу юридичних вузів України.

Все вищевикладене дає нам підставу для такого узагальненого висновку: **дисертаційне дослідження «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації» є цілісним і завершеним монографічним дослідженням актуальної для правничої, зокрема кримінально-процесуальної, науки, практики реалізації кримінально-процесуальних функцій, та законотворчої діяльності для забезпечення**

ефективного кримінального провадження. Дане дослідження дало можливість одержати нові науково-обґрунтовані результати, пов'язані з виокремленням, визначенням та реалізацією процесуальних функцій у кримінальному провадженні його учасниками та кваліфікувати їх як вагомий внесок у розвиток вітчизняного вчення про кримінально-процесуальні функції. Воно відповідає задекларованій спеціальності та вимогам п.п. 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними постановою КМ України від 19 липня 2015 р., а його автор – Гловюк Ірина Василівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09. – кримінальний процес та криміналістика; судова медицина; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент -
завідувач кафедри кримінального
процесу і криміналістики Львівського
національного університету імені
Івана Франка, доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України

 Василь Гор

Підпис проф. Горіа В.Г.
ПІДТВЕРДЖУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

